

**IZRADA NACIONALNIH
I REGIONALNIH IZVEŠTAJA
O PROMETU ORUŽJA U EU
I JUGOISTOČNOJ EVROPI**

IZRADA NACIONALNIH
I REGIONALNIH IZVEŠTAJA
O PROMETU ORUŽJA U EU
I JUGOISTOČNOJ EVROPI

Program Ujedinjenih nacija za razvoj i Savet za regionalnu saradnju poverili su Centru za kontrolu lakog naoružanja u jugoistočnoj i istočnoj Evropi (SEESAC) da i dalje podržava sve međunarodne i nacionalne aktore izgradnjom nacionalnih i regionalnih kapaciteta za kontrolu i smanjenje velike rasprostranjenosti i zloupotrebe lakog i malokalibarskog oružja, i time doprinese većoj stabilnosti, bezbednosti i razvoju u regionu jugoistočne i istočne Evrope.

Za dalje informacije kontaktirati:

Šef kancelarije, SEESAC
Hadži Melentijeva 30
11000 Beograd
Srbija

Tel: (+381) (11) 344 6353; 383 6972; 383 6974

Fax: (+381) (11) 344 6356

www.seesac.org

Izrada nacionalnih i regionalnih izveštaja o prometu oružja u EU in jugoistočnoj Evropi

Izrazi zahvalnosti: Ovaj izveštaj je sačinio i napisao Mark Bromley, viši istraživač u Programu za promet oružja - SIPRI, u periodu septembar-novembar 2010. Autor želi da se zahvali sledećim osobama na njihovoj dragocenoj pomoći: Snežani Milić iz Ministarstva ekonomije i regionalnog razvoja Republike Srbije, Eltonu Hodji iz Albanske uprave za izvoznju kontrolu, Dušku Inanovu iz Ministarstva unutrašnjih poslova Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije i Žarku Marjanoviću iz Ministarstva ekonomije Republike Crne Gore. Autor takođe želi da se zahvali Henningu Weberu na neprocenjivoj pomoći za vreme njegove prakse pri SIPRI-ju, kao i na podršci koju je dobio od SEESAC-a. Ovaj projekat je nadgledao Diman Dimov, vođa tima SEESAC-a, uz pomoć Ivana Zveržhanovskog, zamenika vođe tima, SEESAC, i Ive Savić, službenice za komunikacije.

© SEESAC 2011. – Sva prava zadržana

ISBN: 978-86-7728-157-1

Mišljenja iznesena u ovoj publikaciji su mišljenja autora i ne predstavljaju nužno stanovište Saveta za regionalnu saradnju ili Programa Ujedinjenih nacija za razvoj. Oznake upotrebene u prikazivanju materijala ove publikacije ne odražavaju stavove Saveta za regionalnu saradnju ili Programa Ujedinjenih nacija za razvoj u pogledu: 1) pravnog statusa bilo koje zemlje, teritorije ili područja ili njihovih nadležnih organa ili oružanih grupacija; ili 2) iscrtavanja granica ili državnih granica.

Sadržaj

1. Uvod	5
2. Nacionalni izveštaji o prometu oružja	7
Nacionalni izveštaji o prometu oružja u Evropskoj uniji	9
Nacionalni izveštaji o prometu oružja u jugoistočnoj Evropi	10
Albanija	10
Bosna i Hercegovina	11
Hrvatska	11
Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija	12
Crna Gora	12
Srbija	13
SEESAC-ov šablon za izradu izveštaja o izvozu oružja	16
Nacionalni izveštaji o izvozu oružja u ostalom delu sveta	18
3. Regionalni izveštaji o izvozu oružja	21
Godišnji izveštaj EU o izvozu oružja	21
Regionalni izveštaj o izvozu naoružanja u jugoistočnoj Evropi	24
4. Postojeća praksa izrade nacionalnih izveštaja o izvozu oružja	27
Opis oružja za koje se izdaje izvozna dozvola i koje se izvozi	28
Tip krajnjeg korisnika oružja za koje se izdaje dozvola i koje se izvozi	32
Odbijene izvozne dozvole	35
Dozvole za posredovanje u prometu oružja	38
Rokovi za izradu nacionalnih izveštaja o izvozu oružja	42
5. Nalazi i preporuke	45
Regionalni izveštaji o izvozu oružja	45
Nacionalni izveštaji o izvozu oružja	46

1. Uvod

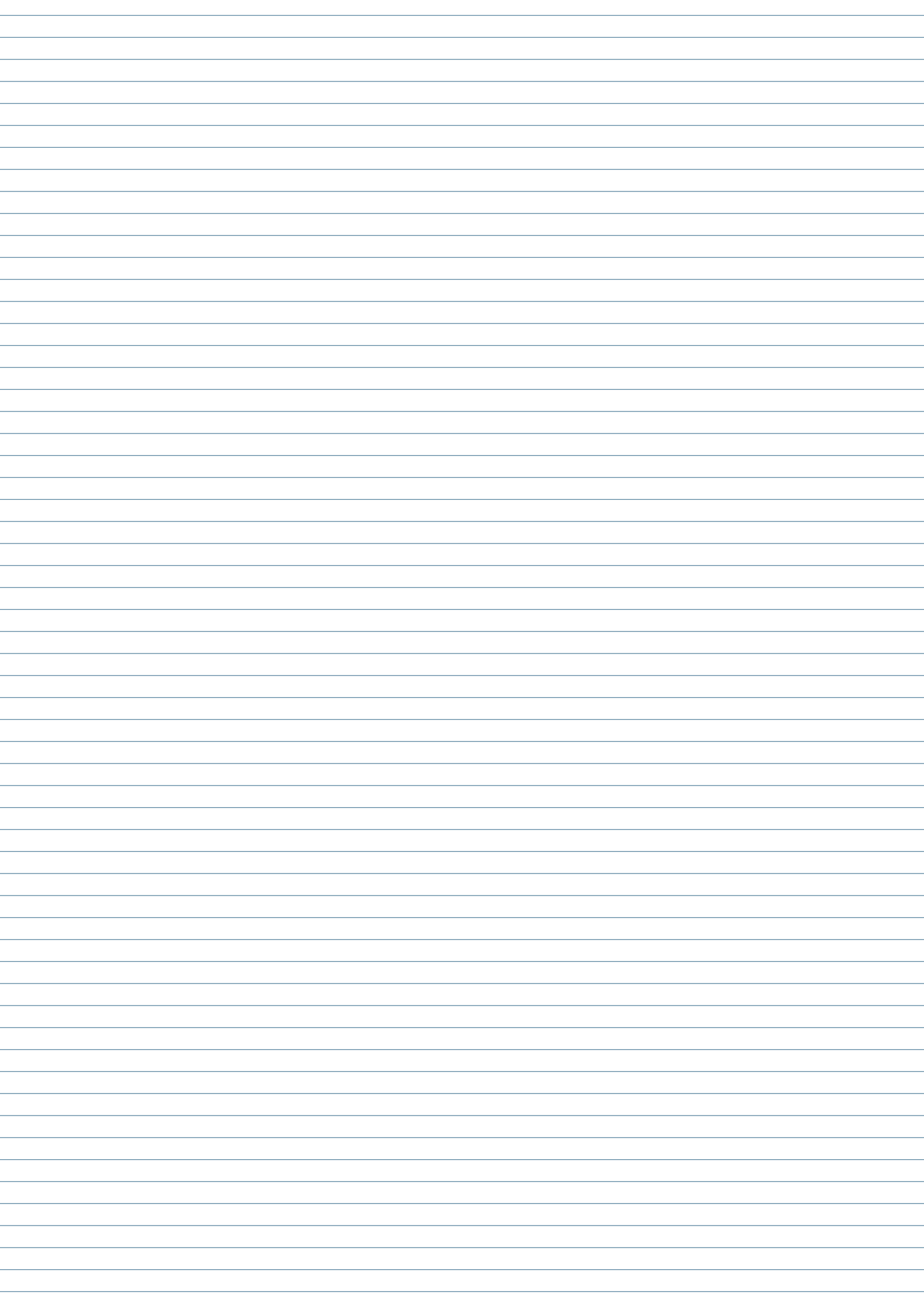
Ovo istraživanje se bavi izradom nacionalnih i regionalnih izveštaja o prometu oružja u državama članicama Evropske unije (EU) i zemljama jugoistočne Evrope. Na početku će biti reči o razlozima zbog kojih se rade ovakvi izveštaji a nakon toga ćemo uraditi komparativnu analizu informacija o dozvolama za izvoz oružja i posredovanje u prometu oružja koje ovi izveštaji sadrže. U istraživanju će posebno biti reči o različitim formatima koji se koriste u izveštajima, o nivou postignute transparentnosti i biće date preporuke za moguća poboljšanja u budućnosti.

Istraživanje stavlja akcenat na mehanizme javne transparentnosti za razliku od međudržavne transparentnosti.¹ Javna transparentnost se odnosi na objavljivanje informacija koje su na raspolaganju širokoj javnosti. Međudržavna transparentnost se odnosi na poverljivu razmenu informacija među vladama. Razmena informacija nije cilj sam po sebi, već sredstvo izgradnje poverenja i poboljšanja saradnje između država koje smatraju da je učestvovanje u takvoj saradnji u skladu sa njihovim nacionalnim i međunarodnim interesima bezbednosti. Razmena informacija o odbijenim dozvolama je primer međudržavne transparentnosti u sferi izvoza naoružanja.

Osnovni cilj objavljivanja nacionalnih i regionalnih izveštaja o izvozu oružja je da se doprinese razumevanju tumačenja izvoznih kriterijuma na nacionalnom nivou. To bi trebalo da omogućiti članovima parlamenta, sredstvima javnog informisanja, nevladinim organizacijama (NVO), zainteresovanim građanima i drugim državama da prate da li vlada neke države poštuje svoje nacionalne i međunarodne obaveze u ovoj oblasti.² Trebalo bi takođe da omogućiti procenu da li ta vlada ispunjava nacionalne, regionalne i međunarodne obaveze vezane za kontrolu izvoza vojne opreme i srodnih proizvoda.

1 Vidi Bernard I. Finel; Kristin M. Lord (izd.), *Moć i konflikt u doba transparentnosti (Power and Conflict in the Age of Transparency)*, (Njujork: Palgrave, 2000).

2 Greene, O. i Batchelor, P., *Razmena informacija i transparentnost: ključni elementi međunarodnog akcionog programa o streljačkom oružju*, (Information Exchange and Transparency: Key Elements of an International Action Programme on Small Arms, Biting the Bullet Briefing 9), London: BASIC, International Alert i Saferworld, 2001; i *Small Arms Survey, Istraživanje o streljačkom oružju u 2007: oružje i grad (Small Arms Survey 2007: Guns and the City)* (Cambridge: Cambridge University Press, 2007), str. 73–81.

2. Nacionalni izveštaji o prometu oružja

O d početka 1990-ih sve više zemalja, naročito u Evropi, se odlučuje da objavljuje nacionalne izveštaje o izvozu naoružanja (vidi Tabelu 2.1).³ Početni impuls za objavljivanje nacionalnih izveštaja o prometu oružja nastao je na osnovu zahteva parlamenta i NVO za većim nadzorom nad sprovođenjem politike o izvozu oružja od strane njihovih vlada. Ovi zahtevi su dobili na težini nakon niza skandala vezanih za izvoz naoružanja u periodu 1970-ih, 1980-ih i 1990-ih godina.⁴

Osnovni cilj ovih mehanizama, dakle, bio je da se parlamentima i civilnom društvu omogući da procenjuju meru u kojoj vlade zemalja ispunjavaju svoje obaveze preuzete u okviru politika o izvozu naoružanja. U mnogim slučajevima, objavljivanje nacionalnih izveštaja pružilo je neprocenjivu mogućnost javnog nadzora u procesu odlučivanja o izvozu oružja. U nekoliko slučajeva objavljivanje izveštaja bilo je praćeno predstavljanjem parlamentu izveštaja nevladinih organizacija, koje su pokušale da pokrenu pitanje o prometu oružja i uopšte da nagnaju vladu da pooštiri izvoznu kontrolu.

3 Ovi izveštaji se mogu videti na URL <http://www.sipri.org/contents/armstrad/atlinks_gov.html>.

4 Marriano B. i Urquart, A., Transparentnost i odgovornost kontrole izvoza naoružanja u Evropi: ka zajedničkim standardima i najboljoj praksi (*Transparency and accountability in European arms export controls: Towards common standards and best practices*), Saferworld, dec. 2000, str. 3.

➤ Tabela 2.1 – Izrada godišnjih izveštaja o izvozu oružja u državama članicama EU i državama jugoistočne Evrope^a

Država	1984	1990	1991	1993	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 ^b
Albanija																X	X	X
Austrija													X	X	X	X	X	X
Belgija ^c			X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Bel.-Brisel												X	X	X	X	X	X	X
Bel.-Flandrija												X	X	X	X	X	X	X
Bel.-Valonija												X	X	X	X	X	X	X
Bosna i Hercegovina												X	X	X	X	X	X	X
Bugarska												X	X	X	X	X	X	X
Hrvatska																		X
Češka Republika												X	X	X	X	X	X	X
Danska							X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Estonija												X	X	X	X	X	X	X
Finska						X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Francuska						X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Nemačka						X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Irsko ^d						X												
Mađarska																		X
Italija ^c		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
BJRM													X	X	X	X	X	X
Crna Gora															X	X	X	X
Holandija						X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Poljska																		X
Portugalija					X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Rumunija																X	X	X
Srbija																X	X	X
Slovačka													X	X	X	X	X	X
Slovenija																X	X	X
Španija ^c			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Švedska ^c	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
UK																X	X	X
Ukupno	1	2	3	4	5	7	10	11	12	12	12	16	21	24	25	25	25	27

- a Tabela se odnosi na godinu obradenu u nacionalnom izveštaju o izvozu oružja. Stoga, ako je neka država objavila izveštaj 2009. godine o izvozu oružja realizovanom u toku 2008, ovaj podatak će biti unesen u koloni koja se odnosi na 2008.
- b Informacije o prometu obavljenom u 2009. godini beleže se počev od 25. avgusta 2011.
- c Belgija, Italija, Španija i Švedska redovno objavljuju nacionalni izveštaj o izvozu oružja od kako su objavile svoj prvi izveštaj.
- d Izveštaj Irske obuhvata samo januar 1998.
- Izvor: Nacionalni izveštaji o izvozu oružja. Dostupni na <http://www.sipri.org/research/armaments/transfers/transparency/national_reports>

Nacionalni izveštaji o prometu oružja u Evropskoj uniji

Na nivou Evrope, Švedska je bila prva zemlja koja je objavila nacionalni izveštaj o izvozu oružja. Ovaj prvi izveštaj objavljen je 1985. kao posledica sve većeg pritiska javnosti nakon niza skandala vezanih za promet oružja u periodu 1970-ih i 1980-ih.⁵ Nakon istraživanja koje je sproveo Savetodavni odbor za izvoz vojne opreme 1984. godine, švedska Vlada obavezala se da će nastaviti javnu debatu o izvozu naoružanja izradom godišnjeg izveštaja o švedskom izvozu vojnog materijala.⁶ Prvi italijanski nacionalni izveštaj objavljen je 1990. a prvi belgijski nacionalni izveštaj 1994.⁷

Poslednjih godina Evropa doživljava veoma bitan razvoj na planu kako brojnosti tako i detaljnosti nacionalnih izveštaja o prometu oružja. Ključni faktor koji je uslovio ovaj proces bilo je usvajanje Pravila ponašanja EU o izvozu oružja (Pravila ponašanja EU) 1998. godine, i dokument koji je usledio – Zajednički stav EU kojim se definišu zajednička pravila kontrole izvoza vojne tehnologije i opreme (Zajednički stav EU) iz 2008. godine (vidi nastavak).

Zaključno sa avgustom 2011, 21 od 27 država članica EU su objavile barem jedan nacionalni izveštaj o prometu oružja, u poređenju sa sedam od 15 država članica EU u januaru 1998, koje godine su donesena Pravila ponašanja EU. Pravila ponašanja EU i Zajednički stav EU obavezuju države da prikupljaju i dostavljaju detaljne informacije o prometu oružja u jednom standardizovanom formatu, što je novina za mnoge zemlje. Ovi dokumenti takođe doprinose učvršćivanju normi objavljivanja detaljnih informacija o prometu oružja i čine da države postanu svesnije nivoa transparentnosti u drugim državama članicama.

Prema Zajedničkom stavu EU, države koje izvoze oružje su sada obavezne da rade nacionalni izveštaj o prometu oružja. U Zajedničkom stavu EU navodi se da 'svaka država članica koja izvozi tehnologiju ili opremu sa Zajedničke liste EU vojne opreme mora objavljivati nacionalni izveštaj o prometu oružja i vojne tehnologije'.⁸ Šest država članica EU još uvek nisu objavile nacionalni izveštaj o prometu naoružanja.⁹

Aktivan parlamentarni i ne-vladin lobi je takođe odigrao važnu ulogu u zalaganju za nove i detaljnije nacionalne izveštaje među državama članicama EU. Nacionalne grupe su posebno pokušale da privuku pažnju svojih vlada na napredak postignut u drugim državama članicama i radile su na tome da se te novine usvoje i u njihovoj zemlji.¹⁰

5 Marriano B. i Urquart, A., Transparentnost i odgovornost kontrole izvoza naoružanja u Evropi: ka zajedničkim standardima i najboljoj praksi (*Transparency and accountability in European arms export controls: Towards common standards and best practices*), Saferworld, dec. 2000, str. 25.

6 Utrikesutskettets betänkade 1988/85:5 om insyn och samråd rörande krigsmaterielexport (prop. 1984/85:82), Štokholm, 1984.

7 Marriano B. i Urquart, A., Transparentnost i odgovornost kontrole izvoza naoružanja u Evropi: ka zajedničkim standardima i najboljoj praksi (*Transparency and accountability in European arms export controls: Towards common standards and best practices*), Saferworld, dec. 2000, str. 16, str. 5.

8 Savet Evropske unije, Zajednički stav Saveta 2008/944/CFSP od 8. decembra 2008. kojim se definišu zajednička pravila kontrole izvoza vojne tehnologije i opreme, *Službeni list Evropske unije*, L335, 13. dec. 2008. Od 2004, u Vodiču za korisnike Pravila ponašanja Evropske unije o izvozu naoružanja navodi se da se od svake države članice zahteva da 'objavljuje nacionalni izveštaj o izvozu svoje strateške opreme, i da sadržaj izveštaja treba da bude u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom'. (Savet Evropske unije, 'Vodič za korisnike Pravila ponašanja Evropske unije o izvozu vojne opreme', Brisel, 23. dec. 2004, str. 22.

9 To su: Kipar, Grčka, Letonija, Litvanija, Luksemburg i Malta.

10 Primera radi, vidi Amenstía Internacional, Greenpeace, i Intermón-Oxfam, *Comercio de armas en España: una ley con agujeros: Recomendaciones al proyecto de ley sobre el comercio exterior de material de defensa y doble uso* [Trgovina oružjem u Španiji: praznine u zakonu: preporuke za nacrt zakona o spoljnoj trgovini vojnom opremom i robom dvostruke namene], feb. 2007.

Premda su se veličina i detaljnost nacionalnih izveštaja država članica EU povećale, zahtevi NVO za pravovremenim i sveobuhvatnim informacijama se ne stižavaju. Sa sve većim prilivom informacija pokreću se pitanja na koja je moguće odgovoriti jedino u okviru detaljnijeg izveštaja. U zajedničke rezultate ostvarene na planu izrade nacionalnih izveštaja, a koje su zahtevale NVO, spada sledeće: bolja informisanost o prometu streljačkog i lakog oružja (SALW); detaljniji opis robe za čiji izvoz je potrebna dozvola; informacije o tipu krajnjeg korisnika; i konačno podaci o novim i tekućim sporazumima o licenciranoj proizvodnji sa dobavljačima iz drugih zemalja.¹¹

Nacionalni izveštaji o prometu oružja u jugoistočnoj Evropi _____

EU aktivno podstiče zemlje iz svog neposrednog susedstva da objavljuju nacionalne izveštaje o izvozu oružja, koja inicijativa je naišla na poseban uspeh u jugoistočnoj Evropi. Od 2005. godine nacionalni izveštaj je prvi put objavila Bosna i Hercegovina (februar 2005), Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija (juni 2006), Crna Gora (juli 2007), Srbija (novembar 2007), Albanija (decembar 2009) i Hrvatska (avgust 2010). U mnogim slučajevima ovi izveštaji sadrže nivo detaljnosti jednak ili veći od nivoa detaljnosti u izveštajima koje rade države članice EU, naročito u pogledu opisa robe za čiji izvoz je potrebna dozvola, tipa krajnjeg korisnika i odbijenih zahteva za izvoznu dozvolu.

Albanija _____

Albanija je objavila svoj prvi nacionalni izveštaj o prometu naoružanja u decembru 2009. Izveštaj obuhvata promet oružja u Albaniji tokom 2007. i 2008. godine. Od tada je Albanija objavila još jedan nacionalni izveštaj o prometu oružja za 2009. Ovi izveštaji sadrže informacije o dozvolama za izvoz oružja i realizovanom izvozu, razvrstane prema destinacijama i kategoriji sa kontrolne liste.¹² Date su i dodatne informacije o uvozu oružja; sistemu kontrole prometa; kontrolnoj listi; nacionalnom zakonodavstvu i članstvu u multilateralnim režimima kontrole prometa naoružanja (vidi Tabelu 2.2). Izrada i objavljivanje nacionalnog izveštaja o izvozu oružja su obavezni prema Odluci Saveta ministara br. 43 od januara 2008.¹³ Odluka da se objavi nacionalni izveštaj o prometu naoružanja motivisana je željom da se napravi "sredstvo" putem kojeg će se industriji oružja, parlamentu i različitim ministarstvima u Albaniji pomoći da se informišu o procedurama za kontrolu spoljno-trgovinskog prometa vojne i robe dvostruke namene.¹⁴ Za izradu izveštaja potrebno je dve nedelje.¹⁵

11 Primera radi, Donji dom Parlamenta UK, Odsek za privredu, inovacije i struke, odbranu i spoljne poslove, i Međunarodni odbori za razvoj UK, Ispitivanje izvozne kontrole oružja (2010): Godišnji izveštaj UK o kontroli izvoza strateške robe za 2008, Kvartalni izveštaji za 2009, politika izdavanja dozvola i pregled zakonodavstva koje se odnosi na izvoznu kontrolu (*Scrutiny of Arms Export Controls (2010): UK Strategic Export Controls Annual Report 2008, Quarterly Reports for 2009, licensing policy and review of export control legislation*), Donji dom Parlamenta, 30. mart 2010, Ev 13.

12 Albanska državna uprava za kontrolu izvoza, *Godišnji izveštaj o izvoznoj kontroli za 2007. i 2008.* (Albansko Ministarstvo odbrane: Tirana, 2009).

13 Odluka Saveta ministara br. 43, od 16.01.2008, "O organizovanju, funkcionisanju i statusu Državne uprave za izvoznu kontrolu".

14 Elton Hodja, Albanska državna uprava za izvoznu kontrolu. Komunikacija sa autorom, 12. nov. 2010.

15 Elton Hodja, Albanska državna uprava za izvoznu kontrolu. Komunikacija sa autorom, 12. nov. 2010.

Bosna i Hercegovina

Bosna i Hercegovina objavila je svoj prvi izvještaj o izvozu naoružanja u februaru 2005. Izvještaj govori o prometu oružja u Bosni i Hercegovini tokom 2004. godine. Od tada je Bosna i Hercegovina objavila nacionalne izvještaje o prometu naoružanja za 2006, 2007, 2008. i 2009. godinu. Izvještaji sadrže informacije o izdatim dozvolama za izvoz naoružanja razvrstane prema destinaciji i kategoriji sa kontrolne liste (vidi Tabelu 2.2). Izvještaji takođe sadrže detaljne informacije o odbijenim zahtevima za izvoznju dozvolu. Dati su podaci o broju odbijenih zahteva za dozvolu, finansijskoj vrednosti dozvola, kao i opis robe, prema destinaciji i kategoriji sa kontrolne liste. Date su i dodatne informacije o prometu robe dvostruke namene, uvozu oružja, subjektima registrovanim za promet oružja, nacionalnom sistemu kontrole prometa naoružanja, nacionalnoj kontrolnoj listi, kriterijumima za izdavanje izvoznih dozvola, nacionalnom zakonodavstvu i konačno, članstvu u multilateralnim režimima kontrole prometa naoružanja.

Hrvatska

Hrvatska je objavila svoj prvi nacionalni izvještaj o prometu naoružanja u avgustu 2010. Izvještaj obuhvata promet oružja u Hrvatskoj u toku 2009. godine. Izvještaj sadrži informacije o izdatim dozvolama za izvoz oružja razvrstane prema destinaciji i kategoriji sa kontrolne liste (vidi Tabelu 2.2).¹⁶ Informacije o realizovanom izvozu nisu date zbog problema u vezi sa podacima koje dostavljaju carinski organi. Međutim, od 1 januara 2010.g. carinski organi su integrisani u sistem koji koriste nadležni organi za izdavanje dozvola za obradu izvoznih dozvola – a to je američki TRACKER program. Očekuje se da će to poboljšati kvalitet prikupljenih podataka o izvozu naoružanja.¹⁷ U izvještaju su date i dodatne informacije o izvozu oružja, subjektima registrovanim za promet oružja, sistemu kontrole prometa naoružanja, kontrolnoj listi, kriterijumima za izdavanje izvoznih dozvola, nacionalnom zakonodavstvu i konačno, članstvu u multilateralnim režimima kontrole prometa naoružanja. Izrada i objavljivanje godišnjeg izvještaja o izvozu naoružanja je obavezno prema Zakonu o izvozu i uvozu robe vojne namene i ne-vojnih ubojnih sredstava iz jula 2008.

16 Republika Hrvatska, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva Godišnje izvješće o izvozu i uvozu robe vojne namene i nevojnih ubojnih sredstava za 2009, avg. 2010.

17 Republika Hrvatska, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Godišnje izvješće o izvozu i uvozu robe vojne namene i nevojnih ubojnih sredstava za 2009, avg. 2010, poglavlje 6: Dozvole izdate u 2009. godini

Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija

Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija je objavila svoj prvi nacionalni izveštaj o izvozu oružja u junu 2006. Izveštaj obuhvata podatke o izvozu naoružanja u toku 2005. godine. Od tada, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija je objavila nacionalni izveštaj o prometu naoružanja za 2006. U 2007. godini Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija je izdala samo 2 izvozne dozvole a u 2008. godini nijednu.¹⁸ Izveštaji sadrže informacije o izdatim izvoznim dozvolama i realizovanom izvozu razvrstane prema destinaciji i pojedinačnim dozvolama. Date su i dodatne informacije o prometu robe dvostruke namene, izvozu SALW, nacionalnom zakonodavstvu, i članstvu u multilateralnim režimima kontrole prometa naoružanja. Odluka o objavljivanju nacionalnog izveštaja o prometu naoružanja rezultat je 'međunarodnih obaveza' i dobre saradnje sa SEESAC-om.¹⁹ Za izradu izveštaja potrebno je svega nekoliko dana, mada se informacije koje izveštaj sadrži prikupljaju tokom cele godine.

Crna Gora

Crna Gora je objavila svoj prvi godišnji izveštaj u julu 2007.²⁰ Izveštaj obuhvata informacije o izvozu naoružanja u 2006. godini. Od tada je Crna Gora objavila nacionalne izveštaje o prometu oružja za 2007, 2008. i 2009. Ovi izveštaji sadrže informacije o izdatim dozvolama za izvoz naoružanja i realizovanom izvozu prema destinaciji i kategoriji sa kontrolne liste (Vidi Tabelu 2.2). Izveštaji takođe sadrže detaljne informacije o odbijenim zahtevima za izvoz naoružanja. To su podaci o broju odbijenih zahteva razvrstani prema destinaciji i kategoriji sa kontrolne liste. Date su i dodatne informacije o prometu robe dvostruke namene, uvozu oružja, subjektima registrovanim za promet oružja, nacionalnom sistemu kontrole prometa naoružanja, nacionalnoj kontrolnoj listi, kriterijumima za izdavanje izvoznih dozvola, nacionalnom zakonodavstvu i konačno, članstvu u multilateralnim režimima kontrole prometa naoružanja. Odluka o objavljivanju godišnjeg izveštaja donesena je u 'duhu transparentnosti i dobre volje' i u skladu sa slučajevima najbolje prakse Evropske unije i Pravilima ponašanja EU.²¹ Za izradu izveštaja potrebno je 3 meseca.²² Crna Gora dobila je pozitivne reakcije o izveštaju od nacionalnih predstavnika industrije oružja i od kolega i partnera iz inostranstva.²³

18 SEESAC, Regionalni izveštaj o izvozu oružja u 2007. (*Regional Report on Arms Exports in 2007*) (SEESAC: Beograd, 2009); i SEESAC, Regionalni izveštaj o izvozu oružja u 2008 (*Regional Report on Arms Exports in 2008*) (SEESAC: Beograd, 2010).

19 Dusko Ivanov, Ministarstvo unutrašnjih poslova Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije. Komunikacija sa autorom, 3. nov. 2010.

20 *Godišnji izveštaj o izvozu i uvozu kontrolisane robe za 2006. godinu*, Republika Crna Gora, Ministarstvo za ekonomski razvoj, juli 2007.

21 *Godišnji izveštaj o izvozu i uvozu kontrolisane robe za 2006. godinu*, Republika Crna Gora, Ministarstvo za ekonomski razvoj, juli 2007.

22 Žarko Marjanovic, Ministarstvo ekonomije Crne Gore, prepiska sa autorom, 2. nov. 2010.

23 Žarko Marjanovic, Ministarstvo ekonomije Crne Gore, prepiska sa autorom, 2. nov. 2010.

Srbija

Srbija je objavila svoj prvi godišnji izveštaj o prometu naoružanja u novembru 2007.²⁴ Ovaj izveštaj obuhvata podatke o izvozu oružja iz Srbije iz 2005. i 2006. godine. Od tada Srbija je objavila nacionalne izveštaje o prometu naoružanja za 2007, 2008. i 2009. Izveštaji sadrže informacije o izdatim izvoznim dozvolama i realizovanom izvozu, prema destinaciji i kategoriji sa kontrolne liste. Izveštaji takođe sadrže detaljne informacije o odbijenim zahtevima za izvoz naoružanja. To su podaci o broju odbijenih zahteva, finansijskoj vrednosti dozvola, opisu robe, broju proizvođača, informacije o krajnjem korisniku i razlozima za odbijanje, razvrstani prema destinaciji i kategoriji sa kontrolne liste. Date su i dodatne informacije o prometu robe dvostruke namene, uvozu oružja, subjektima registrovanim za promet oružja, nacionalnom sistemu kontrole prometa naoružanja, nacionalnoj kontrolnoj listi, kriterijumima za izdavanje izvoznih dozvola, nacionalnom zakonodavstvu i konačno, članstvu u multilateralnim režimima kontrole prometa naoružanja (vidi Tabelu 2.2). Član 28, stav 3 Zakona o spoljnoj trgovini oružjem, vojnom opremom i robom dvostruke namene predstavlja zakonsku osnovu za izradu nacionalnog izveštaja. Odluka o objavljivanju nacionalnog izveštaja donesena je 'u skladu sa međunarodnim preporukama'.²⁵ Od izazova sa kojima se suočavaju službenici prilikom izrade izveštaja vredni pomenuti nedostatak dobre saradnje sa carinskim organima na planu prikupljanja podataka.²⁶ Za izradu izveštaja potrebno je minimum 30 dana ali je prikupljanje podataka proces koji se odvija tokom cele godine.²⁷ Izrada izveštaja je doprinela povećanju transparentnosti prometa naoružanja u Srbiji i poboljšanju sposobnosti vlade da prati situaciju na planu uvoza i izvoza oružja.²⁸

24 Godišnji izveštaj o realizaciji spoljnotrgovinskog prometa kontrolisane robe za 2005. i 2006, Republika Srbija, Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja, nov. 2007.

25 Godišnji izveštaj o realizaciji spoljnotrgovinskog prometa kontrolisane robe za 2005. i 2006, Republika Srbija, Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja, nov. 2007, str. 2.

26 Snežana Milić, Republika Srbija, Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja, prepiska sa autorom, 5. nov. 2010.

27 Snežana Milić, Republika Srbija, Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja, prepiska sa autorom, 5. nov. 2010.

28 Snežana Milić, Republika Srbija, Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja, prepiska sa autorom, 5. nov. 2010.

Vrsta informacija	Albanija		Bosna i Hercegovina		Hrvatska	BJRM		Crna Gora		Srbija	
	2007- - 2008	2009	2004	2009		2005	2006	2006	2009	2005- 2006	2009
Izvoz oružja	x	x				x	x	x	x	x	x
Finansijska vrednost	x	x									
Opis robe						x	x	x	x	x	x
Broj komada						x	x	x	x		
Informacije o tipu krajnjeg korisnika						x	x			x	x
Razvrstano prema destinaciji	x	x				x	x	x	x	x	x
Razvrstano prema kategoriji sa kontrolne liste	x	x						x	x	x	x
Razvrstano prema pojedinačnoj dozvoli							x				
Promet robe dvostruke namene				x		x	x	x	x	x	x
Izdane dozvole za uvoz oružja			x	x	x			x	x	x	x
Uvoz oružja	x	x		x				x	x	x	x
Odvojen odeljak o izvozu SALW							x				
Informacije o subjektima registrovanim za obavljanje prometa oružja			x	x	x					x	x
Lista subjekata					x					x	x
Informacije o sistemu kontrole prometa	x	x	x	x	x			x	x	x	x
Informacije o kontrolnoj listi	x	x	x	x	x			x	x	x	x
Informacije o kriterijumima za izdavanje izvozne dozvole			x	x	x			x	x	x	x
Informacije o zakonodavstvu	x	x	x	x	x			x	x	x	x
Informacije o kontroli učešća u režimu	x	x	x	x	x			x	x	x	x
Izveštaj ili rezime izveštaja na engleskom	x	x	x	x	x			x	x	x	x

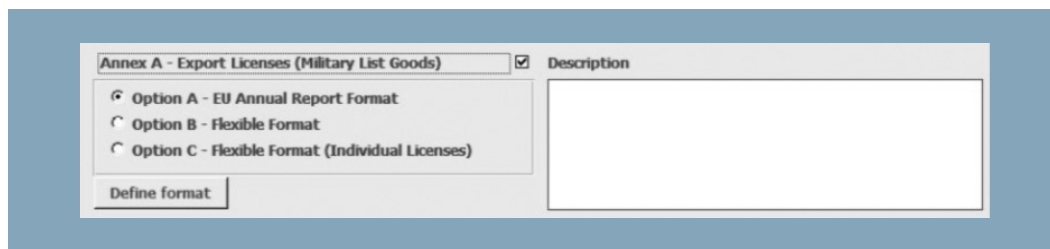
Izvor: Nacionalni izvještaji o izvozu oružja. Dostupno na <http://www.ispri.org/research/armaments/transfers/transparency/national_reports>.

SEESAC-ov šablon za izradu izveštaja o izvozu oružja _____

U izradi svojih nacionalnih izveštaja o izvozu oružja jedan broj država jugoistočne Evrope koristio je više obrazaca koje je napravio SEESAC (vidi rubriku 2.1). Ovi obrasci omogućuju nacionalnim organima vlasti da rade nacionalne izveštaje o izvozu oružja koristeći listu mogućih odeljaka i unapred utvrđen niz formata za svaki odeljak. Primera radi, kada se radi o odeljku o izdatim izvoznim dozvolama, nacionalni organi mogu izabrati jednu od tri opcije. Opcija A sledi format godišnjeg izveštaja EU. Tu se pružaju informacije o finansijskoj vrednosti izdatih dozvola, razvrstane prema destinaciji i kategoriji sa Liste EU robe vojne namene. Opcija B daje niz različitih kategorija informacija koje se mogu uvrstiti u izveštaj. Nacionalni organi mogu izabrati da pruže informacije o finansijskim vrednostima, opisu robe, broju komada, kategorijama sa kontrolne liste i tipu krajnjeg korisnika. Nacionalni organi mogu potom odlučiti da li da razvrstaju informacije prema destinaciji, kategoriji sa kontrolne liste, destinaciji i kategoriji sa kontrolne liste ili pak prema pojedinačnim dozvolama. Opcija C omogućava nacionalnim organima da pruže odvojene, detaljne informacije o svakoj pojedinačnoj dozvoli koju su izdali.

Primera radi, kada je rađen nacionalni izveštaj o prometu naoružanja Srbije, nacionalni organ je izabrao opciju B, tj. da pruži informacije o finansijskoj vrednosti, broju komada, tipu krajnjeg korisnika i kategoriji sa kontrolne liste, razvrstane prema destinaciji (vidi rubriku 2.2). U naletu još veće transparentnosti, srpski nacionalni izveštaj o prometu oružja sadrži informacije i o izvoznoj destinaciji i o zemlji krajnjeg korisnika.

➤ Rubrika 2.1 – Snimak ekrana SEESAC-ovog šablona za izradu izveštaja o kontroli izvoza oružja

Dostupno na <<http://www.seesac.org/resources/arms-export-reports-templates/1/>>

➤ Rubrika 2.2 – Informacije o oružju za koje su izdate izvozne dozvole u nacionalnom izveštaju Republike Srbije o realizaciji spoljnotrgovinskog prometa kontrolisanom robom za 2007

Red. br.	Destinacija izvoza	Broj izdatih dozvola	Broj iz NKL NVO	Vrednost izdatih dozvola (u USD) ¹	Opis robe	Količina (u jed. mere) ²	Zemlja krajnjeg korisnika	Tip krajnjeg korisnika
1.	Alžir	1	3	1.201.700,00	municija;	50.000 kd;	Alžir	v
2.	Australija	5	3	1.264.164,72	municija;	4.470.000 kd;	Australija	c
3.	Austrija	8	3, 17	266.953,25	municija, mehanizmi za lov. karabine, model sa poprečnim presekom za metak, model sa poprečnim presekom za metak,	9.670 kd;	Austrija	c,v
4.	Bugarska	21	1, 3, 8	11.620.304,52	barut, punjenje za avionsku raketu, celuloid, municija, mitraljezi, puške, karabini, smeša sa odloženim dejstvom	8.847.903 kg; 124.640 kg;	Bugarska	c
5.	Belgija	8	3	16.415.371,63	municija;	58.935.000 kd;	Belgija	c
6.	BiH	18	1, 3	1.865.079,83	pištolji, karabini, rez. delovi za pištolje, revolvare, karabine, municija, punjenje osvetljavajuće mine, usluga održavanja pištolja, usluga ispitivanja i baždarenja instrumenata	3.781.805 kd;	BiH, Turska, Saudijska Arabija	c, v

1 Vrednost iskazana u US dolarima je preračunata po zvaničnom srednjem kursu NBS na dan 31. decembra 2007.

2 Informacije su dobijene od strane izvoznika.

Nacionalni izveštaji o izvozu oružja u ostalom delu sveta

Prva zemlja koja je objavila nacionalni izveštaj bile su Sjedinjene Države, a američki izveštaj o izvozu oružja je među najdetaljnijim izveštajima u svetu. Prema odeljku 655 Zakona o spoljnoj pomoći iz 1961. godine, Kongres traži od Vlade SAD-a da pripremi godišnji izveštaj o vojnoj pomoći, izvozu i uvozu vojne opreme.²⁹ Izveštaj pod nazivom 'Odeljak 655' sadrži više odeljaka koje je pripremio Stejt Department i Ministarstvo odbrane, dve agencije čija je primarna nadležnost politika SAD-a o izvozu naoružanja.³⁰ Ministarstvo odbrane SAD-a je takođe uradilo godišnji izveštaj o spoljnotrgovinskom prometu vojne opreme, spoljnotrgovinskim aranžmanima izgradnje vojnih objekata i vojnoj pomoći ('Foreign Military Sales, Foreign Military Construction Sales and Military Assistance Facts'), koji sadrži informacije o sporazumima vezanim za spoljnotrgovinski promet vojne opreme (SPV) i realizovani promet.³¹

Sjedinjene Države vode na planu transparentnosti politike izvoza oružja. I sistem SAD-a, međutim, ima svoja ograničenja. To je pre svega činjenica da pojedini delovi različitih nacionalnih izveštaja nisu dostupni javnosti po automatizmu, već samo na osnovu zahteva regulisanih Zakonom o slobodi informacija.³²

Izvan Evrope i Severne Amerike ne postoji velika želja za objavljivanjem nacionalnih izveštaja o izvozu oružja. Izvan EU i jugoistočne Evrope jedine zemlje koje su objavile nacionalni izveštaj o izvozu oružja u poslednjih 10 godina su Australija, Kanada, Norveška, Južnoafrička Republika, Švajcarska, Ukrajina i Sjedinjene Države.³³ U globalnom kontekstu interesovanje za izradu nacionalnih izveštaja o prometu oružja je vrlo neujednačeno. Većini zemalja je dovoljno da dostavljaju podatke Registru UN ili da daju opšte izjave vezane za ukupnu finansijsku vrednost ostvarenu izvozom oružja, povremeno praćene spiskom glavnih primalaca. Faktori koji ograničavaju dalje širenje prakse izrade izveštaja su slični onima koji ometaju razvoj transparentnosti na drugim planovima. To su nedostatak resursa, nepostojanje aktivne NVO i parlamentarnog lobija, kao i prikriveni interesi ekonomije i politike.³⁴

29 Zakon o spoljnoj pomoći iz 1961. (Foreign Assistance Act PL87-195) može se videti na veb-sajtu Federacije američkih naučnika URL <<http://www.fas.or/asmp/resources/govtdocs.htm>>.

30 Za više informacija o mehanizmima američke kontrole prometa oružja, vidi Schroeder, M. i Stohl, R., "Dodatak 17A. Izvozna kontrola SAD-a" ('Appendix 17A. US export controls'), *SIPRI Yearbook 2005: Armaments, Disarmament and International Security* (Oxford University Press: Oxford, 2005), str. 720-740; Lumpe, L. i Donarski, J., Trgovina oružjem dostupna javnosti: vodič za istražitelje i aktiviste (*The Arms Trade Revealed: A Guide for Investigators and Activists*) (Federacija američkih naučnika, Projekat praćenja prodaje oružja: Vašington, DC, 1998).

31 <<http://www.dsc.osd.mil/Default.htm>>.

32 Primera radi, doprinos Ministarstva odbrane izveštaju 'Odeljak 655' se može dobiti samo ovim putem. Schroeder, M., "FAS dobija primerak izveštaja o prometu naoružanja SAD-a" ('FAS Obtains a Copy of U.S. Arms Sales Report'), blog strateške bezbednosti – projekat Federacije američkih naučnika, 19 sep. 2006, URL <http://www.fas.org/blog/ssp/2006/09/fas_obtains_a_copy_of_us_arms.php>.

33 Ovi izveštaji se mogu naći na sajtu <http://www.sipri.org/research/armaments/transfers/transparency/national_reports>.

34 Bernard I. Finel; Kristin M. Lord (izd.), Moć i konflikt u doba transparentnosti (*Power and Conflict in the Age of Transparency*), (Newyork: Palgrave, 2000).

3. Regionalni izveštaji o izvozu oružja

Godišnji izveštaj EU o izvozu oružja

U periodu 1991–92, Evropski savet je usvojio osam kriterijuma na osnovu kojih će države članice EU procenjivati zahteve za izvoz oružja u njihovoj nadležnosti. Ovi kriterijumi imali su za cilj da pomognu da se proces razmatranja zahteva za izvozne dozvole uskladi, da ograniče protok oružja u zemlje u kojima se vode ratovi ili regione u kojima postoje tenzije, kao i da spreče negativne uticaje na ljudska prava i ekonomski razvoj.³⁵ Ovih osam kriterijuma je uneseno u:

- Pravila ponašanja Evropske unije o izvozu naoružanja (Pravila ponašanja EU), koja je Savet EU usvojio kao politički obavezujući instrument u junu 1998; i
- Zajednički stav EU kojim se definišu zajednička pravila kontrole izvoza vojne tehnologije i opreme (Zajednički stav EU), koji je zakonski instrument usvojen u decembru 2008, i koji je zamenio Pravila ponašanja EU.

Prema Pravilima ponašanja EU, države članice se obavezuju da će postaviti 'visoke zajedničke standarde koji će se smatrati minimalnim standardima za upravljanje i ograničavanje prometa konvencionalnog oružja' i 'da će pojačati saradnju i podsticati konvergenciju na planu izvoza konvencionalnog oružja' u okvirima Zajedničke spoljne i politike bezbednosti (CFSP).³⁶

Države su se takođe dogovorile da će razmenjivati poverljive informacije o odbijenim zahtevima za izvoznju dozvolu, zajedno sa zbirnim podacima o izdatim dozvolama za izvoz i realizovanom izvozu. Osim toga, države članice su pristale da konsultuju druge članice prilikom razmatranja da li da izdaju neku izvoznju dozvolu koja je suštinski identična dozvoli koju je neka druga država članica odbila u toku poslednje tri godine. Podaci o dozvolama i izvozu se prikupljaju i objavljuju u javnosti u vidu *Godišnjeg izveštaja u skladu sa operativnom odredbom 8 Pravila ponašanja Evropske unije o izvozu naoružanja* (Godišnji izveštaj EU). Prvobitno zamišljen kao poverljiva

35 Za dalje informacije vidi Bromley, M. Uticaj unutrašnje politike Pravila ponašanja EU na izvoz oružja: Češka Republika, Holandija i Španija (The Impact on Domestic Policy of the EU Code of Conduct on Arms Exports: The Czech Republic, the Netherlands and Spain), SIPRI politički dokument br. 21 (Štokholm: SIPRI, 2008).

36 Savet Evropske unije, 'Pravila ponašanja Evropske unije po pitanju izvoza naoružanja', dokument 8675/2/98 Rev 2, Brisel, 5. juni 1998.

razmena informacija, godišnji izveštaj EU je dostupan javnosti od 1999, zahvaljujući pritiscima Evropskog parlamenta, NVO i finskog Predsedništva u EU 1999. godine.³⁷

Godišnji izveštaj EU se objavljuje u novembru ili decembru svake godine. S obzirom na to da svaki izveštaj obuhvata period od 12 meseci, informacije koje sadrži mogu biti najviše dve godine stare u trenutku njegovog objavljivanja.

Od nastanka Pravila ponašanja EU neprekidno se radi na poboljšanju njihove primene i povećanju njihovih potencijala za usklađivanje politika o izvozu oružja država članica. Jedan bitan deo ovog procesa je bilo povećanje količine informacija koje se dostavljaju za godišnji izveštaj EU.³⁸ U prvom godišnjem izveštaju EU, objavljenom 1999. godine, od država se očekivalo da dostave ukupnu finansijsku vrednost izdatih izvoznih dozvola i podatke o realizaciji izvoza. Od šestog godišnjeg izveštaja EU, objavljenog 2004, od država se traži da dostavljaju podatke o finansijskoj vrednosti kako izvoznih dozvola tako i realizovanog izvoza, razvrstane prema destinaciji i prema 22 kategorije Zajedničke liste EU robe vojne namene.³⁹ Ove informacije se ponavljaju u godišnjem izveštaju EU koji sadrži odvojene tabele za različite destinacije i geografske regione. Postoje takođe informacije o odbijenim zahtevima za izvozne dozvole. Dat je i broj odbijenih dozvola prema destinaciji, zajedno sa razlogom za odbijanje, razvrstanih prema 22 kategorije Liste robe vojne namene EU. Država članica koja je odbila da izda dozvolu neće biti navedena u godišnjem izveštaju EU, ali se ova informacija može naći u nacionalnim izveštajima o prometu oružja pojedinih država (vidi nastavak).⁴⁰

Svih 27 država članica EU dostavilo je informacije za 12. godišnji izveštaj a 17 je dostavilo podatke za sve tražene kategorije. To je manje u poređenju sa 11. godišnjim izveštajem za koji je 19 zemalja dostavilo potpune podatke. (vidi Tabelu 3.1). Tri najveća izvoznika oružja u EU—Francuska, Nemačka i Velika Britanija — nisu dostavile potpune podatke za 12. godišnji izveštaj, i time su umanjili njegovu vrednost kao instrumenta transparentnosti. Nemačka i Velika Britanija imaju stalno tehničkih problema u prikupljanju i dostavljanju podataka o realizaciji izvoza, razvrstanih prema kategorijama sa Liste EU robe vojne namene.

Uopšte uzev, zemlje koje su ušle u EU od 2004. godine su više uradile na planu dostavljanja potpunih podataka za godišnji izveštaj EU u poređenju sa zemljama koje su već bile članice 2004. godine. Za 12. godišnji izveštaj, 6 od 15 zemalja koje su bile članice EU pre 2004. dostavilo je potpune podatke za godišnji izveštaj EU u poređenju sa 11 od 12 zemalja koje su postale članice EU nakon 2004. Mnoge od država članica koje postoje kao takve i pre 2004. godine i dalje imaju probleme sa dostavljanjem razvrstanih podataka o realizovanom izvozu zbog nedostatka efikasnih mehanizama na nacionalnom nivou za prikupljanje takvih informacija. U praksi najefikasniji način prikupljanja ovih informacija je da se od firmi koje dobiju dozvole za izvoz oružja

37 Bauer, S. i Bromley, M., 'Pravila ponašanja Evropske unije o izvozu naoružanja: unapređenje godišnjeg izveštaja' (The European Union Code of Conduct on Arms Exports: Improving the Annual Report), politički dokument br. 8 (Štokholm: SIPRI, 2004), str. 5. Godišnji izveštaji EU mogu se videti na <<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1484&lang=en>>.

38 U svakom narednom godišnjem izveštaju EU poboljšanje kvaliteta i konzistentnosti podataka koji se dostavljaju se navodi kao prvi prioritet u narednoj godini.

39 Najnovija verzija se može naći u Zajedničkoj listi EU robe vojne namene, usvojenoj od strane Saveta Evropske unije 15. feb. 2010, Službeni list Evropske unije C69, 18. mar. 2010.

40 Holtom, P. i Bromley, M., Ograničenja izveštaja Evropske unije o izvozu oružja: slučaj centralne Azije ('The Limitations of European Union reports on arms exports: the case of central Asia'), SIPRI Insights on Peace and Security, sep. 2010.

zahteva da podnesu izveštaj o tome kako i kada su iskoristile te dozvole.⁴¹ Nekoliko država, međutim, nemaju takve obaveze i nisu spremne ili nisu u mogućnosti da ih uvedu.

Godišnji izveštaj EU se razvio u važan mehanizam izveštavanja i sredstvo postizanja transparentnosti na planu izvoza naoružanja. Za nekoliko država članica EU informacije koje se mogu naći u godišnjem izveštaju EU su najdetaljniji podaci koji postoje o njihovom prometu oružja. Ipak, i dalje ostaje pitanje o korisnosti informacija koje izveštaj pruža. Godišnji izveštaj EU ima za cilj da omogući državama članicama EU i širokoj javnosti da shvate kako nacionalne vlade tumače kriterijume Zajedničkog stava EU. Podaci o finansijskoj vrednosti izdatih izvoznih dozvola i realizovanom izvozu, razvrstani prema zemlji destinacije i prema 22 kategorije Liste EU robe vojne namene, međutim, često nisu od koristi prilikom pravljenja procena. Preciznije, mnoge kategorije sa Liste EU robe vojne namene se suviše široko tumače, što otežava da se određene stavke ili sistemi oružja identifikuju. Primera radi, kategorija 4 Liste EU robe vojne namene obuhvata bombe, torpedoe i dimne kutije.⁴²

2004. godine, države članice EU su bile na korak od dogovora da uvedu 'kutiju sa alatom' za period nakon embarga. Na predlog EU, države članice bi razmenjivale informacije na svaka tri meseca o izvoznim dozvolama izdatim za destinacije koje su u prethodnom periodu bile pod embargom EU na oružje. Informacije bi sadržale količinu i tip vojne opreme, krajnju upotrebu i krajnjeg korisnika.⁴³ U jednom svom delu, ova diskusija je predstavljala prećutno priznanje da količina informacija koje države trenutno razmenjuju o izvozu oružja nije bila dovoljna za potpunu procenu toga kako se na nacionalnom nivou tumače kriterijumi Pravila ponašanja EU. Ovaj mehanizam nikada nije formalno kreiran, a diskusije po tom pitanju kao da su stale.

41 Vidi Bauer, S. i Bromley, M., 'Pravila ponašanja Evropske unije o izvozu naoružanja: unapređenje godišnjeg izveštaja' (The European Union Code of Conduct on Arms Exports: Improving the Annual Report), politički dokument br. 8 (Štokholm: SIPRI, 2004), str. 28.

42 Savet Evropske unije, Zajednička Lista EU robe vojne namene, usvojena od strane Saveta 15. feb. 2010, Službeni list Evropske unije, C69, 18. mar. 2010.

43 Vidi Anthony, I. i Bauer, S., 'Kontrola prometa' ('Transfer controls'), *SIPRI Yearbook 2005: Armaments, Disarmament and International Security* (Oxford University Press: Oxford), 2005, str. 715-718.

► **Tabela 3.1 – Broj država članica EU koje su dostavile kompletne podatke za godišnji izveštaj EU, 2004–2009^a**

Godišnji izveštaj	Godina	Br. država koje su dostavile podatke	Br. država koje su dostavile potpune podatke	Proporcija država koje su dostavile potpune podatke (%)
12.	2009.	27	17	68
11.	2008.	27	19	70
10.	2007.	27	16	59
9.	2006.	25	16	64
8.	2005.	25	17	68
7.	2004.	25	13	52
6.	2003.	22 ^b	6	27

a Kompletnim podacima^a smatraju se podaci o finansijskoj vrednosti i izdatih izvoznih dozvola i realizovanog izvoza, razvrstani po destinaciji i kategoriji sa Zajedničke liste EU robe vojne namene.

b Pošto 6. godišnji izveštaj obuhvata izdate izvozne dozvole i realizovani izvoz u 2003, 10 država članica koje su ušle u EU u maju 2004. nisu bile u obavezi da dostave podatke. Umesto toga, one su zamoljene da dostave podatke za 2003, ako je to moguće, što je 7 zemalja i učinilo.

Izvor: Savet Evropske unije, Godišnji izveštaji EU, <<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1484>>.

Regionalni izveštaj o izvozu naoružanja u jugoistočnoj Evropi

2009. godine pet zemalja jugoistočne Evrope — Albanija, Bosna i Hercegovina, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Crna Gora i Srbija — uradile su regionalni izveštaj o izvozu naoružanja. Mogućnost izrade regionalne verzije godišnjeg izveštaja EU za područje jugoistočne Evrope razmatrana je tokom aktivnosti pružanja pomoći industriji oružja koju je finansirala EU, a koja je organizovana u Sloveniji u maju 2008.⁴⁴ Formalni dogovor o izradi regionalnog izveštaja o izvozu oružja sklopljen je na sastanku u organizaciji SEESAC-a, održanom u Crnoj Gori u junu 2009.⁴⁵ SEESAC je u decembru 2009. godine objavio prvi regionalni izveštaj o izvozu oružja u jugoistočnoj Evropi koji je sadržao informacije o dozvolama za promet oružja izdatim u toku 2007.⁴⁶

I struktura i format izveštaja su urađeni po uzoru na godišnji izveštaj EU. Izveštaj sadrži podatke o broju izdatih izvoznih dozvola i finansijskoj vrednosti izdatih dozvola, razvrstane prema destinaciji i kategoriji sa Liste EU robe vojne namene. Kao i u godišnjem izveštaju EU, u odvojenoj tabeli predstavljene su informacije o prometu oružja za potrebe UN i druge multilateralne mirovne operacije u državama koje su pod embargom na oružje EU ili UN. Dogovoreno je da se u prvom regionalnom izveštaju od država neće tražiti da dostavljaju podatke o realizovanom izvozu. Ovi podaci su međutim uvršteni u drugo izdanje izveštaja, koji je objavljen 2010, a odnosio se na izvoz oružja u toku 2008. godine.⁴⁷

44 Savet Evropske unije, Deseti godišnji izveštaj sačinjen u skladu sa Operativnom odredbom 8 Evropskih pravila ponašanja o izvozu oružja, *Službeni list Evropske unije*, C300, 22. nov. 2008, str. 2.

45 SEESAC, *Regionalni izveštaj o izvozu oružja za 2007. godinu* (SEESAC: Beograd, 2009), str. 1.

46 SEESAC, *Regionalni izveštaj o izvozu oružja za 2007. godinu* (SEESAC: Beograd, 2009).

47 SEESAC, *Regionalni izveštaj o izvozu oružja za 2008. godinu* (SEESAC: Beograd, 2009).

Sve države koje učestvuju u izradi regionalnog izveštaja su već dostavljale nacionalne izveštaje o izvozu naoružanja, od kojih mnogi sadrže detaljnije informacije od onih koje se nalaze u regionalnoj verziji. Ipak, objavljivanje regionalnog izveštaja predstavlja prvi slučaj izveštavanja po modelu EU koji koriste države koje nisu članice EU. Kao što se navodi u uvodu izveštaja, njegovo objavljivanje predstavlja 'dokaz o postojećim administrativnim kapacitetima u regionu i spremnosti da se i dalje poštuju politike EU na planu izvozne kontrole'.⁴⁸

U još većem naletu transparentnosti, regionalni izveštaj o izvozu naoružanja u jugoistočnoj Evropi sada je dostupan u *online* bazi podataka koju je moguće pretraživati. Ova baza podataka može se pretraživati prema dobavljaču, zemlji primaocu, regionu prijema i kategoriji sa Liste EU robe vojne namene.⁴⁹

48 SEESAC, *Regionalni izveštaj o izvozu oružja za 2007. godinu* (SEESAC: Beograd, 2009), str. 1.

49 Baza podataka dostupna je na <<http://www.seesac.org/arms-exports-reports/regional-reports/1/>>.

4. Postojeća praksa izrade nacionalnih izveštaja o izvozu oružja

Ovaj odeljak istraživanja zasniva se na detaljnoj analizi nacionalnih izveštaja o izvozu oružja koje su uradile države članice EU i države jugoistočne Evrope.⁵⁰ Izveštaji o izvozu naoružanja tokom 2009. godine korišćeni su kao osnova za ovo istraživanje.⁵¹ Ovaj odeljak sadrži analizu informacija o opisu oružja za koje se izdaju dozvole i koje se izvozi, tipu krajnjeg korisnika oružja koje se izvozi, odbijenim izvoznim dozvolama i dozvolama za posredovanje u prometu oružja. Pored toga, dat je uporedni pregled rokova za izdavanje različitih nacionalnih izveštaja o izvozu oružja.

Određene države rade i godišnji izveštaj o izvozu oružja i mesečne ili kvartalne izveštaje.⁵² Mesečni ili kvartalni izveštaji često sadrže detaljnije informacije o izvozu oružja od godišnjeg izveštaja. U svim slučajevima, prilikom pravljenja procene nivoa transparentnosti nekog određenog nacionalnog izveštaja o izvozu naoružanja korišćen je detaljniji izveštaj.

U septembru 2003, vlada Belgije je prenela ovlašćenje za izdavanje izvoznih dozvola za vojnu opremu sa federalnog na regionalni nivo – naime na tri regionalne vlade (Valonija, Flandrija i Brisel).⁵³ Istovremeno je na ova tri organa prenet odgovornost za izradu izveštaja o izvozu naoružanja, tako da sada Belgija radi tri različita izveštaja o izvozu oružja. Za potrebe ovog istraživanja, tri regionalna izveštaja koje su uradile Valonija, Flandrija i Brisel – i izveštaj koji je objavila vlada Belgije – smatraju se zasebnim nacionalnim izveštajima o izvozu oružja.

50 Nacionalni izveštaji na koje se odnosi ova studija su izveštaji koje je uradila Albanija, Austrija, Belgija, Belgija (Brisel), Belgija (Flandrija), Belgija (Valonija), Bosna i Hercegovina, Bugarska, Češka Republika, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Nemačka, Italija, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Crna Gora, Holandija, Portugalija, Rumunija, Srbija, Slovačka, Slovenija, Španija, Švedska i Velika Britanija. Svi izveštaji obuhvaćeni ovom studijom dostupni su na <http://www.sipri.org/research/armaments/transfers/transparency/national_reports>.

51 U slučaju Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, izveštaj o izvozu realizovanom tokom 2006. godine korišćen je kao osnova za analizu, jer je to poslednji izveštaj koji je ova zemlja uradila. U slučaju Portugalije korišćen je izveštaj o izvozu oružja za 2008, jer je to poslednji izveštaj koji su oni uradili.

52 Holandija radi mesečni izveštaj o izvozu oružja, a Rumunija i Velika Britanija rade kvartalne izveštaje o izvozu oružja.

53 Anthony, I. i Bauer, S., 'Kontrola prometa i programi uništavanja' ('Transfer controls and destruction programmes'), SIPRI Yearbook 2004: Armaments, Disarmament and International Security (Oxford University Press: Oxford, 2004), str. 750.

Opis oružja za koje se izdaje izvozna dozvola i koje se izvozi _____

Opis oružja za koje se izdaju dozvole i koje se izvozi pomaže da se shvati način na koji se nacionalni izvozni kriterijumi tumače na nacionalnom nivou. Kao što je maločas napomenuto, podaci o finansijskoj vrednosti izvoza oružja razvrstani prema kategorijama sa nacionalne kontrolne liste često mogu imati ograničenu vrednost prilikom pravljenja ovih procena.

Deset nacionalnih izveštaja o izvozu naoružanja (Belgija (Flandrija), Hrvatska, Nemačka, Italija, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Crna Gora, Holandija, Rumunija, Srbija i Velika Britanija) sadrže opis oružja za koje se izdaje izvozna dozvola (vidi Tabelu 4.1). U svim slučajevima informacije o izvoznim dozvolama se razvrstavaju prema destinaciji, a u 9 slučajeva prema kategoriji sa kontrolne liste. U četiri slučaja (Belgija (Flandrija), Italija, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija i Holandija) ove informacije se razvrstavaju i prema pojedinačnim dozvolama. Osmam nacionalnih izveštaja o izvozu naoružanja (Češka Republika, Finska, Italija, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Crna Gora, Portugalija, Rumunija i Srbija) sadrži opis izvezenog oružja (vidi Tabelu 4.2). U svim slučajevima informacije o izvezenom oružju su razvrstane prema destinaciji. U pet slučajeva (Češka Republika, Finska, Crna Gora, Rumunija i Srbija) informacije se takođe razvrstavaju prema kategoriji sa kontrolne liste. U dva slučaja (Italija i Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija) informacije se takođe razvrstavaju prema pojedinačnim izvoznim dozvolama.

Opis dat u ovim izveštajima je neki put izuzetno detaljan. Primera radi, u nacionalnim izveštajima Crne Gore i Rumunije navodi se tip sistema oružja za koje se izdaje dozvola i koje se izvozi. Nivo detaljnosti u ovim izveštajima je znatno veći od nivoa detaljnosti glavnih kategorija sa Liste EU robe vojne namene i omogućava bolje informisanu procenu načina na koji država sprovodi politiku izvozne kontrole (vidi Rubriku 4.1 i 4.2).

➤ Tabela 4.1 – Opis oružja za koje se izdaje izvozna dozvola

Država	Opis robe	Informacije o dozvolama za izvoz oružja razvrstane prema destinaciji	Informacije o dozvolama za izvoz oružja razvrstane prema kateg. sa kontrolne liste	Informacije o dozvolama za izvoz oružja razvrstane prema pojedinačnim dozvolama
Bel.-Flandrija	x	x	x	x
Hrvatska	x	x	x	
Nemačka	x	x	x	
Italija	x	x	x	x
Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija	x	x		x
Crna Gora	x	x	x	
Holandija	x	x	x	x
Rumunija	x	x	x	
Serbia	x	x	x	
UK	x	x	x	
Ukupno	10	10	9	4

Izvor: Nacionalni izveštaji o izvozu oružja u 2008. Dostupni na <http://www.sipri.org/research/armaments/transfers/transparency/national_reports>

➤ Tabela 4.2 – Opis oružja koje se izvozi

Država	Opis robe	Informacije o dozvolama za izvoz oružja razvrstane prema destinaciji	Informacije o dozvolama za izvoz oružja razvrstane prema kateg. sa kontrolne liste	Informacije o dozvolama za izvoz oružja razvrstane prema pojedinačnim dozvolama
Češka Republika	x	x	x	
Finska	x	x	x	
Italija	x	x		x
Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija	x	x		x
Crna Gora	x	x	x	
Portugalija	x	x		
Rumunija	x	x	x	
Srbija	x	x	x	
Ukupno	8	8	5	2

Izvor: Nacionalni izveštaji o izvozu oružja u 2008. Dostupni na <http://www.sipri.org/research/armaments/transfers/transparency/national_reports>

➤ **Rubrika 4.1 – Opis oružja za koje se izdaje izvozna dozvola i koje se izvozi u nacionalnom izveštaju Crne Gore za 2008.**

Destinacija izvoza	Broj izdatih dozvola	Broj izdatih dozvola (nvo)	Vrijednost izdatih dozvola	Vrijednost realizovanih dozvola	Naziv robe	Realizovana količina/ (jedinica mjere)	Zemlja porijekla	Zemlja krajnjeg korisnika	Tip krajnjeg korisnika
Izrael	2	4.1.	4.005,05	2.451,46	Mina 60 mm, Mina 81 mm	24.000 KD 21.216 KD	Srbija	Filipini	v
Kipar	20	1.1; 1.4; 10.7; 3; 4.1; 2.1;	11.831,43	11.831,43	Automatske puške; Puškomitraljezi, Rezervni djelovi mitraljeza; Rezervni okvir za snajper; Postolja za mitraljeze; Piropatrone za izbacivanje pilotskih sjedišta PK-16ML, R-4; PK-21-M2; PK-3M-1; UDP2-1; PPL-T; PP-3; PDO-1; PPI-26-2-1; PPI-26-1; PPL-T; PK-21-FL; PP-9; VVPR; VMP-2M; PZ-AL; PK-16ML; PV-35; PPL; Minobacač sa rezervnim djelovima; Redenici 12,7mm Mina 82mm, mine 120mm	22.048 KD 19.760 KD 506 KD 1.050 KD 51.270 KD	Srbija, Crna Gora, BiH	Avganistan, Irak, Ukrajina, Turkmenistan, Ekv.Gvineja, Bjelorusija	v
Njemačka	2	1.1	20,02	13,83	Jurišna puška 636 KV3 cal.5,56 mm sa pratećim priborom, deaktivirani automatski pištolj scorpion	300 KD	Njemačka R.Češka	Njemačka	v
SAD	1	1.1.	709,34	709,34	Metak 7,62 mmx54 R Pištolj M57	9.400.000KD 4.096 KD	Crna Gora	SAD	v

➤ **Rubrika 4.2 - Opis oružja za koje se izdaje izvozna dozvola i koje se izvozi u nacionalnom izveštaju Rumunije za 2008.**

Finska			
	ML1	ML10	Ukupno prema destinaciji
a	1	2	3
b	25.000	38.714	63.714
c	18.640	34.286	52.926
d	0	0	0
e	-	-	-

Dozvole se izdaju za:

optički nišan za lovačku pušku
delove za vojni transportni helikopter

Roba vojne namene koja se izvozi:

optički nišan za lovačku pušku
delove za vojni transportni helikopter

Tip krajnjeg korisnika oružja za koje se izdaje dozvola i koje se izvozi __

Puko poznavanje geografske destinacije oružja za koje se izdaju dozvole i koje se izvozi nije dovoljno da bi se u potpunosti razumelo kako neka država tumači svoje kriterijume izvozne kontrole. Primera radi, postoji znatna razlika između toga kako se neka država odnosi prema izvozu dela vojne opreme koji se isporučuje vojsci ili policiji jedne određene države i odnosa prema komadu oružja koji se isporučuje privatnoj firmi sa sedištem u toj državi.

Pet nacionalnih izveštaja o izvozu naoružanja (Belgija (Brisel), Belgija (Flandrija), Danska, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija i Srbija) sadrže informacije o tipu krajnjeg korisnika oružja za koje se izdaju izvozne dozvole (vidi Tabelu 4.3). U svim slučajevima, informacije o izvoznim dozvolama se razvrstavaju prema destinaciji. U jednom slučaju (Danska), informacije su razvrstane prema kategoriji sa kontrolne liste. U dva slučaja (Belgija (Flandrija), Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija) informacije su razvrstane prema pojedinačnim dozvolama.

Tri nacionalna izveštaja (Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Srbija i Španija) sadrže informacije o tipu krajnjeg korisnika oružja koje se izvozi (vidi Tabelu 4.4). U svim slučajevima, informacije o oružju koje se izvozi su razvrstane prema destinaciji. U jednom slučaju (Španija) informacije su razvrstane prema destinaciji i kategoriji sa kontrolne liste. U jednom slučaju (Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija) informacije su razvrstane i pojedinačnim dozvolama.

Stepen detaljnosti sa kojom se opisuje tip krajnjeg korisnika se znatno razlikuje. Primera radi, nacionalni izveštaj Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije o izvozu oružja sadrži iste informacije koje se nalaze i u Uverenju o krajnjem korisniku (EUC), koje izdaje zemlja primalac (vidi Rubriku 4.3). Zahvaljujući tome moguće je identifikovati ne samo tip primaoca već i konkretnog primaoca. Za razliku od toga, Danska i nekoliko drugih zemalja pruža informacije sa naznakama da li je krajnji korisnik privreda ('industri') ili vojska ('forsvar') (Vidi rubriku 4.4).

➤ **Tabela 4.3 – Tip krajnjeg korisnika oružja za koje se izdaju izvozne dozvole razvrstano prema državi**

Država	Tip krajnjeg korisnika	Tip krajnjeg korisnika prema destinaciji	Tip krajnjeg korisnika prema kategoriji sa kontrolne liste	Tip krajnjeg korisnika prema pojedinačnim dozvolama
Bel.-Brisel	x	x		
Bel.-Flandrija	x	x		x
Danska	x	x	x	
Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija	x	x		x
Srbija	x	x		
Ukupno	5	5	1	2

Izvor: Nacionalni izveštaji o izvozu oružja u 2008. Dostupni na <http://www.sipri.org/research/armaments/transfers/transparency/national_reports>

➤ **Tabela 4.4 - Tip krajnjeg korisnika oružja koje se izvozi razvrstano prema državi**

Država	Tip krajnjeg korisnika	Tip krajnjeg korisnika prema destinaciji	Tip krajnjeg korisnika prema kategoriji sa kontrolne liste	Tip krajnjeg korisnika prema pojedinačnim dozvolama
Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija	x	x		x
Srbija	x	x		
Španija	x	x	x	
Ukupno	3	3	1	1

Izvor: Nacionalni izveštaji o izvozu oružja u 2008. Dostupni na <http://www.sipri.org/research/armaments/transfers/transparency/national_reports>

➤ **Rubrika 4.3 – Tip krajnjeg korisnika oružja za koje se izdaje izvozna dozvola u nacionalnom izveštaju Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije za 2006.**

IZVOZ REALIZOVAN U 2006.

1. Odluka br. 17.9.4 – 10/06 od 08.02.2006.	
Automatske puške	5
Optički uređaji	1
Prigušivač	1

Primalac: VOJNA INDUSTRIJA IZRAELA LTD.

Izvoz oružja realizovan u 2006. godini

Odbijene izvozne dozvole

Informacije o odbijenim izvoznim dozvolama predstavljaju važan izvor saznanja o tome kako države tumače kriterijume svojih nacionalnih politika o izvozu naoružanja. Informacije o odbijenim dozvolama mogu takođe promovisati standarde sadržane u kriterijumima državne kontrole prometa oružja.

Dvadeset-jedan nacionalni izveštaj o izvozu oružja (Albanija, Belgija (Brisel), Belgija (Flandrija), Belgija (Valonija), Bosna i Hercegovina, Bugarska, Češka Republika, Danska, Estonija, Francuska, Nemačka, Crna Gora, Holandija, Poljska, Portugalija, Rumunija, Srbija, Slovačka, Španija, Švedska i Velika Britanija) sadrže informacije o odbijenim izvoznim dozvolama (vidi Tabelu 4.5). U svim slučajevima radi se informacijama o ukupnom broju odbijenih zahteva za izvozne dozvole. Različite zemlje pružaju i druge informacije kao što su finansijska vrednost odbijenih zahteva za dozvolu, opis robe, broj komada, tip krajnjeg korisnika i razlozi za odbijanje zahteva za dozvolu (tj. kriterijumi propisa kojima se reguliše izvozna kontrola navedene prilikom izdavanja odbijenice). U šest nacionalnih izveštaja (Belgija (Flandrija), Bosna i Hercegovina, Danska, Holandija, Slovačka i Španija) informacije su razvrstane prema pojedinačnom odbijenom zahtevu za dozvolu.

Nacionalni izveštaj UK sadrži detaljnije informacije o određenim odbijenim zahtevima za dozvolu. Primera radi, nacionalni izveštaj UK za 2008. godinu sadržao je pet studija slučaja u kojima je detaljno obrazložena odluka o odbijanju zahteva koji se odnose na određene destinacije. Jedna studija slučaja vezana za Šri Lanku pruža detalje kao što je broj izvoznih dozvola za 'ubojna sredstva koja operativno koristi policija i mornarica, i određenu količinu električnih sporogorećih detonirajućih štapina' čiji izvoz su odbili britanski nadležni organi.⁵⁴

Format koji se koristi za prikazivanje ovih informacija se znatno razlikuje od jedne zemlje do druge. Neke zemlje, uključujući Slovačku i Bosnu i Hercegovinu, pružaju ove informacije u formi dijagrama ili tabela (Vidi Rubriku 4.5 i 4.6). S druge strane, nekoliko drugih zemalja pružaju informacije u uvodnom tekstu izveštaja. Nepostojanje standardizacije kako u pogledu količine objavljenih informacija o odbijenim zahtevima za izvozne dozvole tako i u pogledu formata koji se koristi u različitim nacionalnim izveštajima otežava analizu i poređenje načina na koji različite zemlje sprovode svoje politike izvozne kontrole.

54 Odeljenje za biznis, preduzeća i regulatornu reformu Velike Britanije, Kancelarija za inostrane poslove i poslove Komonvelta, Ministarstvo odbrane i Odeljenje za međunarodni razvoj, izvozna kontrola strateške robe Velike Britanije: Godišnji izveštaj 2007, Cm 7451 (Stationery Office: London, 2008), str. 15.

➤ Tabela 4.5 – Informacije o odbijenim izvoznim dozvolama

Tip informacija	Broj dozvola	Finansijska vrednost robe	Opis robe	Broj komada	Informacije o tipu krajnjeg korisnika	Razlozi za odbijanje dozvole	Razvrstano prema destinaciji	Razvrstano prema kategoriji sa kontrolne liste	Razvrstano prema pojedinačnoj dozvoli
Albanija	x					x			
Bel.-Brisel	x								
Bel.-Flandrija	x	x	x		x		x		x
Bel.-Valonija	x	x					x	x	
Bosna i Hercegovina	x	x	x				x	x	x
Bugarska	x					x			
Češka Republika	x							x	
Danska	x		x			x	x	x	x
Estonija	x								
Francuska	x					x			
Nemačka	x	x				x		x	
Crna Gora	x								
Holandija	x		x		x	x	x		x
Poljska	x								
Portugalija	x								
Rumunija	x					x	x	x	
Srbija	x	x	x	x	x	x	x		
Slovačka	x	x		x			x	x	x
Španija	x		x	x		x			x
Švedska	x						x		
UK	x		x			x	x		
Ukupno	21	6	7	3	3	10	12	6	6

Izvor: Nacionalni izveštaji o izvozu oružja u 2008. godini. Pristupljeno na: <http://www.sipri.org/research/armaments/transfers/transparency/national_reports>

➤ **Rubrika 4.5 – Odbijeni zahtevi za izvozne dozvole u slovačkom Nacionalnom izveštaju o izvozu oružja za 2008.**

Zamietnuté žiadosti o vývoz/dovoz vojenského materiálu zo/do Slovenskej republiky za rok 2008

dovoz / vývoz	Finančný objem zamietnutých žiadostí (Sk)	Finančný objem zamietnutých žiadostí (EUR)	Množstvo	Krajina pôvodu/určenia	Kategórie vojenského materiálu
dovoz	152.500.000	5.062.073	13	Nemecko	7
dovoz	28.435.827	943.897	412.569	Česká republika	6
dovoz	694.400	23.050	2.000	Česká republika	3
vývoz	961.482	31.915	2.000	Bielorusko	3
vývoz	10.900.000	361.814	13.591.298	Afganistan	3

➤ **Rubrika 4.6 – Odbijeni zahtevi za izvozne dozvole u Nacionalnom izveštaju Bosne i Hercegovine o izvozu naoružanja u 2008. godini**

DRŽAVA KRAJNI KORISNIK	BROJ DOZVOLA	LVO KATEGORIJA EU	OPIS	VRIJEDNOST (EUR)	RAZLOG ODBIJANJA
Gruzija	2	LVO2	Minobacači 60 i 120mm	480,000.00	Pravila ponašanja EU o postupanju kod izvoza NVO.
	2	LVO3	Municija 40mm	1,714,000.00	Pravila ponašanja EU o postupanju kod izvoza NVO.
	1	LVO4	Minobacačke granate	1,386,000.00	Pravila ponašanja EU o postupanju kod izvoza NVO.

Dozvole za posredovanje u prometu oružja

Vlade i proizvođači oružja se često oslanjaju na posrednike u prometu oružja koji ugovaraju i pomažu oko prodaje. Međutim, posrednici su često umešani u posredovanje u nabavci oružja za države koje podležu UN ili regionalnom embargu, kao i za teroriste, pobunjenike, organizovane kriminalne grupe i druge 'neželjene' krajnje korisnike. Efikasna kontrola nad posredovanjem u prometu oružja se dakle smatra neophodnom za ograničavanje nezakonitog prometa naoružanja. Informacije o aktivnostima posrednika u prometu oružja i o načinu na koji države vrše kontrolu posredovanja uglavnom se ne objavljuju u javnosti. Ipak, poslednjih godina više zemalja je počelo da pruža informacije o pojedincima i preduzećima koja su dobila dozvolu da postupaju kao posrednici, ili o odobrenim i odbijenim zahtevima za pojedinačne dozvole za poslove posredovanja.

Osam nacionalnih izveštaja o izvozu oružja (Češka Republika, Francuska, Nemačka, Crna Gora, Poljska, Rumunija, Švedska i Velika Britanija) sadrže informacije o dozvolama za posredovanje u prometu oružja (vidi Tabelu 4.6). Interesantno je da svi izveštaji sadrže različite količine informacija, i ne postoje dva ista izveštaja. Tri nacionalna izveštaja (Nemačka, Rumunija i Velika Britanija) takođe sadrže, u manjem obimu, informacije o odbijenim dozvolama za posredovanje.

Format koji se koristi za prikazivanje ovih informacija se znatno razlikuje. Dok neke države dostavljaju informacije u formi dijagrama ili tabela, nekoliko država ih pružaju u uvodnom tekstu izveštaja. Nedovoljna standardizacija kako po pitanju količine informacija o dozvolama za posredovanje i formata koji se koristi u izveštajima otežava analizu i upoređivanje ovih informacija.

Od 2004. godine Estonija je objavila *online* informacije o preduzećima ili fizičkim licima registrovanim za posredovanje u prometu oružja, pružajući i imena fizičkih lica registrovanih za poslove posredovanja, imena država između kojih oni posreduju i datum upisa u registar (Vidi Rubriku 4.7).⁵⁵ Nacionalni izveštaj Estonije o izvozu oružja sadrži informacije o izdatim ili odbijenim ovlašćenjima za poslove posredovanja.⁵⁶

U junu 2003. godine Savet Evropske unije usvojio je Zajednički stav 2003/468/CFSP, čija je svrha postavljanje dogovorenih minimalnih standarda u kontroli posredovanja u prometu oružja u svim državama članicama EU. Zajednički stav zahteva od država članica da uspostave sistem za razmenu informacija o aktivnostima posredovanja, uključujući i odbijene zahteve za dozvole za posredovanje.⁵⁷ U aprilu 2008. godine države članice su se dogovorile da će razmenjivati informacije o odobrenim dozvolama za posredovanje i da će objavljivati podatke o odobrenim i odbijenim zahtevima u godišnjem izveštaju EU.⁵⁸ 11. godišnji izveštaj EU sadrži tabelu sa informacijama o izdatim dozvolama za posredovanje i odbijenim zahtevima u državama članicama tokom 2008.⁵⁹ U tabeli su prikazane informacije razvrstane ili prema destinaciji ili prema pojedinačnim dozvolama — u zavisnosti od države — a sadrži i detalje o destinaciji robe, poreklu robe, finansijskoj vrednosti, kategoriji sa liste EU robe vojne namene i količini robe o kojoj se

55 Ministarstvo spoljnih poslova Estonije, 'Registrovani posrednici u prometu robe vojne namene', <<http://www.vm.ee/?q=en/node/5035>>.

56 Izveštaji o aktivnostima Estonske komisije za stratešku robu dostupni su na <<http://www.vm.ee/?q=en/node/5039>>.

57 Savet Evropske unije, Zajednički stav Saveta 2008/468/CFSP od 23. juna 2003. o kontroli posredovanja u izvozu oružja, *Službeni list Evropske unije*, L159, 25. juni 2003, član 5.

58 Savet Evropske unije, Deseti godišnji izveštaj sačinjen u skladu sa Operativnom odredbom 8 Evropskih pravila ponašanja o izvozu oružja, *Službeni list Evropske unije*, C300, 22. nov. 2008, str. 3.

59 Savet Evropske unije, Jedanaesti godišnji izveštaj sačinjen u skladu sa članom 8(2) Zajedničkog stava Saveta 2008/944/CFSP kojim se definišu zajednička pravila kontrole izvoza vojne tehnologije i opreme, *Službeni list Evropske unije*, C265, 6. nov. 2009.

radi. Premda u nekoliko slučajeva nisu dostavljene sve kategorije informacija, tabela predstavlja značajan doprinos transparentnosti u ovoj oblasti. Ona pruža detaljne informacije o dozvolama za posredovanje koje je dostavilo 11 država članica EU, od kojih mnoge nisu ranije objavljivale takve detaljne informacije.

Organi nadležni za izdavanje dozvola u državama jugoistočne Evrope redovno saraduju sa posrednicima sa sedištem u državama članicama EU. S obzirom na to, države članice EU bi trebalo da razmotre način na koji bi one mogle u svojim nacionalnim izveštajima pružati informacije o dozvolama za posredovanje a koji bi bio od pomoći službenicima koji rade na poslovima izdavanja dozvola u jugoistočnoj Evropi prilikom donošenja odluka. Možda bi bilo najkorisnije da se da jasna izjava o pokrivenosti i razmerama nacionalnih kontrola posrednika, zajedno sa detaljnim informacijama o tome u kojim slučajevima se od pravnih i fizičkih lica traži da se prijave za dobijanje dozvole za posredovanje. Međutim, objavljivanje liste preduzeća i fizičkih lica koji imaju dozvolu za obavljanje poslova posredovanja – kao što je lista koju je objavila Estonija – moglo bi takođe biti od koristi službenicima koji rade na poslovima izdavanja dozvola da procene da li je pravno ili fizičko lice koje podnosi zahtev za izvoz oružja dobilo odgovarajuće ovlašćenje od organa nadležnog za izdavanje licenci.

U sličnom razvoju događaja, države jugoistočne Evrope, u saradnji sa SEESAC-om, razvijaju regionalnu bazu podataka o registrovanim posrednicima u cilju bolje razmene informacija i donošenja odluka u ovoj oblasti.

➤ Tabela 4.6 – Izdate dozvole za posredovanje u prometu oružja

Država	Finansijska			Informacije		Razvrstano		
	Broj dozvola	vrednost robe	Opis robe	Broj komada	o tipu krajnjeg korisnika	Razlozi za odbijanje dozvole	Razvrstano prema kategoriji sa kontrolne liste	Razvrstano prema pojedinačnoj dozvoli
Češka Republika	x	x						
Francuska	x							
Nemačka	x	x	x	x	x		x	x
Crna Gora	x	x	x	x			x	
Poljska	x	x		x			x	
Rumunija	x	x	x			x	x	
Švedska	x							
UK	x		x	x			x	
Ukupno	8	5	5	4	1	1	4	1

Izvor: Nacionalni izveštaji o izvozu oružja u 2008. godini. Pristupljeno na <http://www.sipri.org/research/armaments/transfers/transparency/national_reports>

➤ **Rubrika 4.7 – Preduzeća ili pojedinci registrovani za posredovanje u prometu oružja u Nacionalnom izveštaju Estonije o izvozu oružja u 2008. godini**

3. FORTESTAR Ltd. (Reg. br. 11119715)

Posrednici: g. Andrus Märtson i g. Riho Huntsaar.

Države destinacije: Estonija, Letonija, Litvanija, Finska.

Izuzev zemalja (uklj. njihove građane ili osobe sa dozvolom stalnog boravka) pod sankcijama UN, EU, OEBS-a ili drugim međunarodnim sankcijama koje su obavezujuće za Estoniju, i zemalja koje su pod sankcijama Republike Estonije, nametnutim shodno Zakonu o međunarodnim sankcijama (RTI 2002, 105, 612).

Upis u registar EE/07/MLREG0001 je izvršen u skladu sa odlukom Komisije br. 20-2/2007, od 15. novembra 2007.

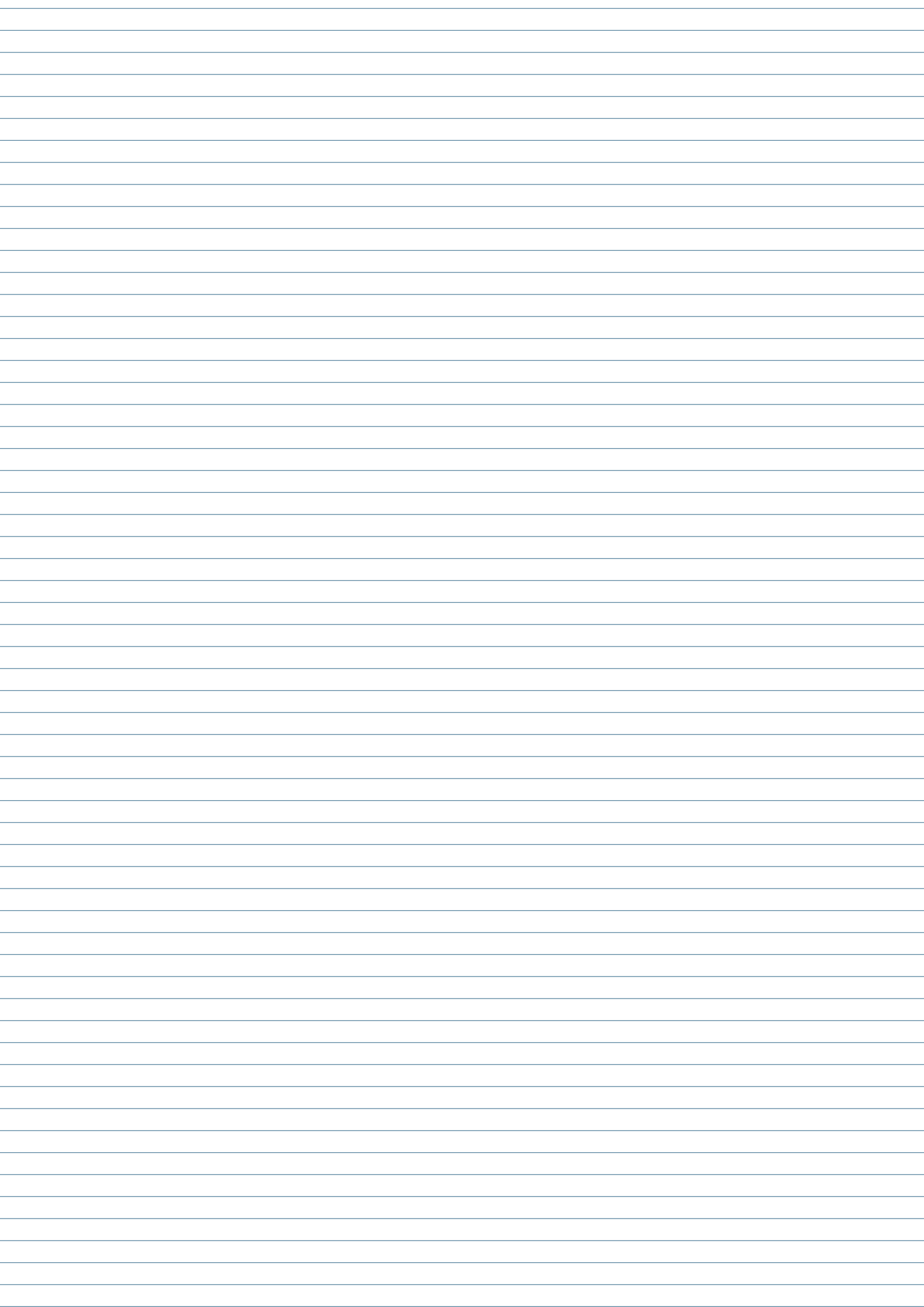
Rokovi za izradu nacionalnih izveštaja o izvozu oružja

Pored vrste informacija koje dostavljaju države, nivo transparentnosti koje postigne jedna zemlja može se meriti i na druge načine. Pre svega, nacionalne i regionalne izveštaje trebalo bi pravovremeno uraditi kako bi informacije koje oni sadrže bile aktuelne. Neki nacionalni izveštaji se rade više od 12 meseci po isteku perioda koji obuhvataju, što ograničava njihovu vrednost u smislu pozivanja vlada na odgovornost za određene odluke vezane za izdavanje dozvola i započinjanja konkretnih debata o političkim pitanjima. Za razliku od toga, druge države uspeavaju da urade izveštaje nakon tri meseca od završetka perioda koji obuhvataju. (vidi Tabelu 4.7).

► **Tabela 4.7 – Rokovi za dostavu nacionalnih godišnjih izveštaja o izvozu oružja za 2009. godinu**

Država	< 3 meseca	> 3 meseca	> 6 meseca	> 9 meseca	> 12 meseca
Albanija				x	
Austrija					x
Bel.-Flandrija		x			
Bosna i Hercegovina		x			
Hrvatska				x	
Češka Republika			x		
Danska				x	
Finska					x
Francuska			x		
Nemačka				x	
Mađarska				x	
Italija		x			
BJRM		x			
Crna Gora			x		
Holandija		x			
Poljska					x
Portugalija					x
Rumunija				x	
Srbija					x
Švedska	x				
UK		x			

5. Nalazi i preporuke

Regionalni izveštaji o izvozu oružja

I godišnji izveštaj EU i regionalni izveštaj o izvozu oružja u jugoistočnoj Evropi predstavljaju važne instrumente transparentnosti. Ovi izveštaji služe kao pokretač i podrška na planu poboljšanja nacionalnog izveštavanja i pružaju važan uvid u izvoznu politiku država o kojima je reč. Međutim, na nivou EU, nivo izveštavanja je i dalje nedovoljan, a što se tiče vremenskih rokova oba izveštaja bi se mogla poboljšati. Što je još važnije, postavlja se pitanje da li je vrsta informacija koje sadrže ovi izveštaji odgovarajuća da bi se stekla prava slika o tome kako države sprovode svoju politiku izvozne kontrole.

Da bi se omogućila potpunija procena načina na koji države sprovode svoju politiku izvozne kontrole, potrebne su dodatne vrste informacija. Pre svega države treba da dostave opis oružja za koje se izdaju dozvole i koje se izvozi, broj komada, tip krajnjeg korisnika i konačnu destinaciju robe koju zemlja primalac uvozi radi izvoza, kako bi se na osnovu što je moguće više informacija precizno ocenio način na koji države tumače kriterijume Zajedničkog stava EU.

Preporuke:

- Države članice EU treba da porade na tome da dostavljaju potpune i finalne doprinose za godišnji izveštaj EU. Trebalo bi ponovo započeti diskusiju o slučajevima dobre prakse na planu prikupljanja i dostavljanja podataka za različite kategorije koje se traže. Države članice EU trebalo bi da u prikupljanju podataka o prometu oružja počnu da koriste podatke industrije oružja. Trebalo bi razmotriti mogućnost održavanja seminara na kojem bi prisustvovali predstavnici privrede, vlada i NVO radi diskusije o mehanizmima za poboljšanje prikupljanja i kompatibilnosti podataka o izvozu oružja u posedu industrije, o različitim metodologijama i najboljoj praksi.
- Trebalo bi ozbiljno porazmisliti o tome da li postojeći formati koji se koriste za godišnji izveštaj EU i regionalni izveštaj o izvozu oružja u jugoistočnoj Evropi odgovaraju svrsi kojoj su namenjeni. Pre svega, države treba da istraže mogućnost dostave opisa robe za koju se izdaju dozvole i koja se izvozi, broj komada i tip krajnjeg korisnika, razvrstano prema kategoriji sa Liste EU robe vojne namene i prema finalnoj destinaciji.

- Ako se smatra da je ovakav nivo detaljnosti preteran za štampani izveštaj, države EU bi trebalo da razmotre mogućnost objavljivanja ovih informacija u *online* bazi podataka koju je moguće pretraživati, kao što su to već učinile države jugoistočne Evrope.

Nacionalni izveštaji o izvozu oružja

Države u jugoistočnoj Evropi su pokazale spremnost i sposobnost da urade nacionalne izveštaje o izvozu oružja koji su isto toliko transparentni ili transparentniji od mnogih izveštaja koji se rade u državama članicama EU. U pogledu nekoliko stavki – kao što je detaljan opis oružja za koje se izdaju dozvole i koje se izvozi i informacije o odbijenim zahtevima za izvoz – izveštaji koje rade države jugoistočne Evrope su isto toliko transparentni kao bilo šta što se objavljuje danas u svetu.

Postoje ogromne varijacije kako u pogledu formata tako i u pogledu stepena detaljnosti kada se radi o nacionalnim izveštajima država članica EU i država jugoistočne Evrope. Na nivou jugoistočne Evrope nekoliko država je upotrebilo šablon nacionalnih izveštaja koji je razvio SEESAC. Međutim, ne postoji jednako angažovanje među državama članicama EU. Istovremeno postoje velike razlike u pogledu konkretnih informacija koje države izaberu da uvrste u svoje nacionalne izveštaje čak i između zemalja koje su upotrebile SEESAC-ove šablone.

U velikoj meri, različitost sadržaja nacionalnih izveštaja o izvozu oružja je nemoguće izbeći, a ona je čak i poželjna. Svaki pokušaj potpunog usaglašavanja prakse u ovoj oblasti verovatno bi doveo do generalnog smanjenja transparentnosti. Postoji pre svega veliki rizik da će države pristati na zajedničke standarde koji su niži od onih koji se trenutno poštuju u mnogim zemljama. Ipak, trebalo bi učiniti veće napore na standardizaciji sadržaja i formata nacionalnih izveštaja. To bi umnogome doprinelo upoređivanju kako različite zemlje sprovode svoje politike izvozne kontrole i istovremeno omogućilo procenu nivoa transparentnosti jedne određene zemlje. Povrh toga, trebalo bi učiniti veći napor na poboljšanju standarda kada je reč o pravovremenoj izradi izveštaja.

Preporuke:

- Države članice EU koje još nisu uradile nacionalni izveštaj o izvozu oružja trebalo bi to da učine što je moguće brže, jer je to zahtev Zajedničkog stava EU.
- Države članice EU bi trebalo da naprave zajedničku listu odeljaka koji bi se mogli uvrstiti u nacionalne izveštaje o izvozu oružja i da naprave zajedničke formate u kojima će biti navedene vrste informacija koje će svaki odeljak sadržati i način na kojih ih treba prikazivati. Ovaj proces se već dogodio u jugoistočnoj Evropi i to iskustvo bi moglo da posluži kao primer za države članice EU.
- Države članice EU i zemlje jugoistočne Evrope trebalo bi, tamo gde je to potrebno, da porade na pravovremenom dostavljanju nacionalnih izveštaja o izvozu oružja postizanjem dogovora o minimalnim standardima u toj oblasti.

- Države članice EU bi trebalo da nastoje da još više učvrste svoju saradnju sa državama jugoistočne Evrope, da odaju dužno priznanje napretku postignutom na planu transparentnosti izvoza oružja u regionu, i da podstaknu države da održavaju postojeći nivo izveštavanja.

